

MILITAIRE GRAVEN OP DE WESTERBEGRAAFPLAATS TE GENT

Piet Dhanens

Over het ontstaan, de lokalisatie en de evolutie van de militaire graven in Gent blijkt weinig bekend, zelfs bij de verschillende instanties die voor het onderhoud van de begraafperken instaan. Fotoverzamelingen, archiefstukken en mondelinge informatie lieten toe een voorlopig overzicht samen te stellen. Hopelijk kan dit onderwerp aangevuld worden in publicaties ter gelegenheid van de talrijke herdenkingen rond de Eerste Wereldoorlog. Deze bijdrage wil dan ook een aanzet vormen en een oproep zijn aan al wie hierover meer informatie zou kunnen verstrekken en eventuele misvattingen corrigeren.

I. Eerste Wereldoorlog

Onmiddellijk na de Duitse inval in België (4 augustus 1914) werd door de Stad Gent een terrein op de Westerbegraafplaats aangeduid waarop de graven van militairen moesten verenigd worden. Kort daarna werd een deel van het plein opgevoerd door de Dienst der Militaire Begraafplaatsen voor de militairen gestorven in Gent en in aanpalende gemeenten waar geen militair kerkhof bestond. Ook Duitse en geallieerde piloten werden tijdens beide wereldoorlogen bijgezet op de Westerbegraafplaats.

Belgische graven

Wat de Belgen betreft, moesten krachtens de Besluitwet van 17 juli 1918 de akten van overlijden van de militairen en burgers, die sneuvelden of omkwamen in omstandigheden die met de oorlog verband hielden, de vermelding bevatten: *Stierf voor België*. In het verslag aan de Koning betoogde de Regering *dat de Natie voor plicht had de verknochtheid te erkennen van al degenen die, in de loop van de oorlog 1914-1918, hun leven voor haar hebben opgeofferd. De openbare hulde die aan hunne nagedachtenis gebracht wordt is, voor hunne families, met recht een reden tot fierheid en, voor de toekomstige geslachten een blijvende, kostbare les.*

Een volgende Besluitwet van 5 september 1917 bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 9-15 september 1917 vermeldde in haar eerste artikel: *De*

Belgische Natie neemt voor eeuwig op zich grafplaatsen te bezorgen aan de militairen van het Belgische en de verbonden legers welke gedurende de oorlog in België overleden zijn. Art. 5 van dezelfde Besluitwet bepaalde dat geen enkele belasting, cijns of tax mocht opgelegd worden uit hoofde van deze graven.

Verder werd het plein nr. 16 volgens de bepalingen van het Besluitwet van 5 oktober 1917 voorbehouden aan de slachtoffers van den oorlog, waarvan de graven beheerd werden door den Dienst der Militaire Begraafplaatsen. *Dit plein, met een uitgestrektheid van 1465 vierkante meter, was gelegen langs den Oostelijken muur, op 364 meter van den Zuidelijken muur.* Het plein nr. 13 was bestemd voor het begraven van al de andere slachtoffers van de oorlog 1914-1918, militairen of burgers, gestorven voor België volgens de schikkingen van het Besluitwet van 17 juli 1918. *Dit plein, met een uitgestrektheid van 990 vierkante meter, is gelegen langs den Oostelijken muur, op 425 meter van den zuidelijken muur.* Uit de sterfdata op de graven kan men afleiden dat de meeste slachtoffers vielen tijdens het begin- en het eindoffensief (1).

In het Belgische perk liggen ook enkele buitenbeentjes. Vooreerst is er Jean Jacques Ilanga (rij 1 - graf 22) geboren in 1894 te Coquilhatville (het huidige Mbandaka in de Dem. Rep. Congo). Hij bood zich als vrijwilliger aan in het wervingsbureau te Brussel. De belofte dat hij na de oorlog in België zou mogen blijven om er te studeren, trok hem definitief over de streep. Hij werd ingedeeld bij een eliteregiment, het eerste regiment grenadiers - 2° bataljon/ 1° compagnie. Het regiment werd ingezet in de loopgraven van de IJzer waar Jean Jacques krijgsgevangen genomen werd. Hij overleed aan tuberculose op 11 juni 1916. Een tweede geval betreft Rubin Arontchick (rij 2 - graf 34), geboren in het Russische Karkoff (het huidige Charkov [ХАРКІВ] in Oekraïne). Sloeg de joodse familie Arontchick op de vlucht voor de pogroms (gewelddadige jodenvervolgingen)? Droomde ze van een beter leven in de Verenigde Staten, maar mislukten de emigratie plannen? Eén ding is zeker. Bij het uitbreken van de eerste wereldoorlog meldde Rubin Arontchick zich als oorlogsvrijwilliger bij het Belgisch leger. Hij werd ingelijfd bij het 3de regiment van de jagers te voet. Al op 7 september 1914 overleed hij. Postuum ontving hij zijn medailles voor bewezen diensten.

Duitse begraafplaats

Op 12 oktober viel Gent en werd het de hoofdplaats van Etappe IV, ressorterend onder het bestuur van het Vierde Duitse Legerkorps. De Duitsers vorderden op hun beurt een van de grafvelden op voor hun overleden kameraden

waarop de verschillende nationaliteiten kriskras verder door elkaar begraven werden (afb. 1). Een plan van de Westerbegraafplaats uit 1920 toont de juiste lokalisaties aan (2). Later werden Duitse gevallen die her en der in en rond Gent begraven lagen, hier verenigd. Zo werden in januari 1916 een zevental Duitsers ontgraven bij het Militair Hospitaal en bij de Heuvelpoort om herbegraven te worden op plein 18 (het huidige Britse ereveld W.O. II).

Afb. 1. Westerbegraafplaats 14-18 graven van verschillende nationaliteiten door elkaar (Postkaart uitgegeven voor Werk der Weduwen Gent).

Toen de oorlog bleef aanslepen werd deze begraafplaats te klein en moesten aanpalende pleinen ingenomen worden. Talrijke gewonde Duitsers werden immers naar Gentse hospitalen overgebracht waarvan er velen hier overleden. De stad Gent moest natuurlijk instaan voor de kosten van aanleg. Naast het oorspronkelijke veld werd een afzonderlijk Duits soldatenkerkhof of 'Ehrenfriedhof' ingericht (afb. 2). De 'Atlas Goetghebuer' in het Gents Stadsarchief bewaart een plattegrond van het 'Westerkerkhof' met aanduiding en nummering van de graven van de in 1914-1918 gevallen Duitse soldaten (afb. 3). Dit plan dat een situatie van het eerste deel van het Duits militair veld weergeeft (waarschijnlijk tot in 1915) werd in 1918 gevonden in het Militair Hospitaal. Andere gevallen Duitsers werden nog tijdens de oorlog op verzoek

van hun familie rechtstreeks overgebracht naar Duitsland.

Op 25 januari 1915 schreef Virginie Loveling (3): *De Duitschers liggen allen in een gelijk langwerpig graf, gescheiden door een smalle strook gronds: deze zijn omzet met grauwe tegels. Op ieder - zonder terpje - staan planten met altijd blijvend groen: yuccas, thyas, aucubas, maar die er tot dusverre niet toe besloten hebben te willen groeien in de kille winterlucht. Overal liggen kronen van gevlochten dennentakken, van kerstlaurier en hulst, met zijn glimmende, grillig gekrulde en stekelige bladeren en zijn bessentrosjes, als bloeddruppels rood.*

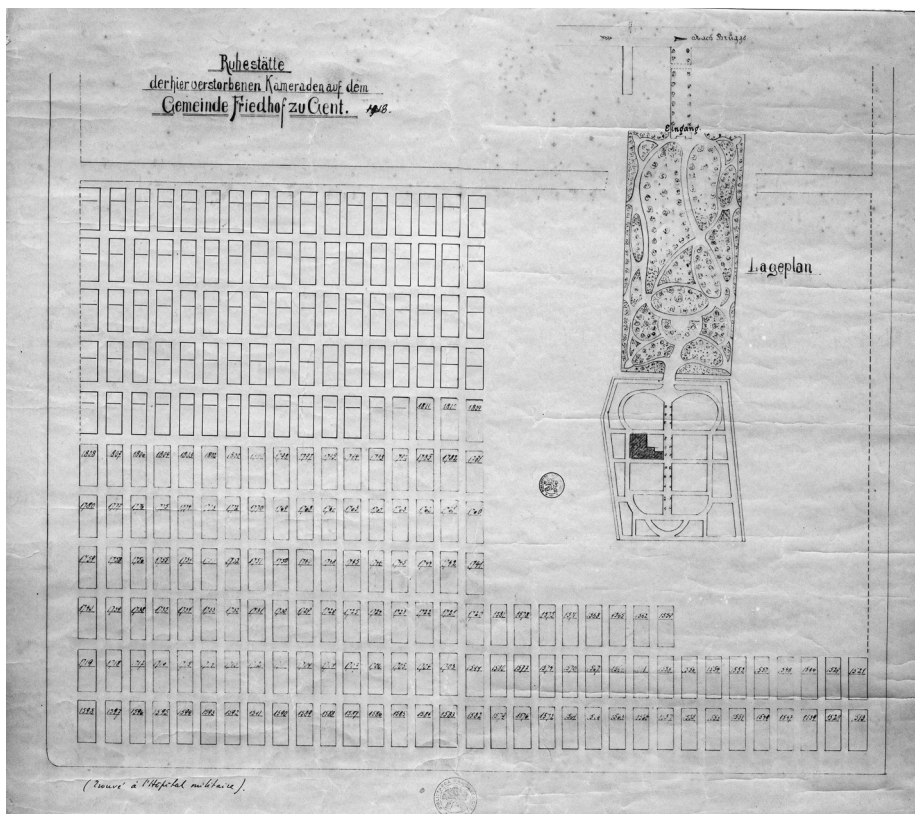

Afb. 2. 1914-18 Westerbegraafplaats 15 (Kriegsalbum, Stadsarchief, Gent).

Krijgsgevangenen, volgens geschreven bronnen

Ook Britse, Franse, Italiaanse en Russische in Gent overleden krijgsgevangenen werden op de Westerbegraafplaats ter aarde besteld. Uit verschillende bronnen (o.m. de dagboeken van Virginie Loveling) weten we dat er in Gent in die periode een (of meerdere?) krijgsgevangenkamp(en) waren. Volgens een studie 'Gentbrugge 1830 – 1940' (4) werden ze meestal ondergebracht in bedrijfsgebouwen, bv textiel fabrieken, die tijdens de oorlog leeg stonden bij

gebrek aan werk en waarvan er heel wat in Gent waren. Marc Baertsoen noteerde in zijn 'Notes d'un Gantois sur la Guerre 1914-18' (5) op 4 november 1917: *Gedurende de eerste dagen van november werden de begraafplaatsen zoals gewoonlijk druk bezocht en iedereen was verwonderd te zien hoe het nieuwe gedeelte van het Gemeentekerkhof, pas eind 1911 geopend, reeds gevuld was met graven, vooral graven van soldaten gestorven tijdens de oorlog, soldaten van alle nationaliteiten. Al deze graven van soldaten tot gelijk welke nationaliteit zij ook behoorden, liggen, het ene naast het andere, in het rechtse gedeelte van het kerkhof. Het zijn er reeds honderden, vooral van Duitse soldaten, waarschijnlijk hier gestorven in de ambulances. Er zijn ook talrijke graven van Belgische, Franse en Engelse soldaten, waarschijnlijk krijgsgevangenen, gewond of ziek, die aan hun verwondingen of ziekten bezweken zijn sinds zij in de handen van de Duitsers zijn (eigen vertaling). Tenslotte zijn er enkele graven van Russische soldaten, waarschijnlijk ook*

Afb. 3. Plan gevonden na de oorlog in het Militair Hospitaal te Gent (Stadsarchief Atlas Goetgebuer L64 11).

krijgsgevangenen, die door de Duitsers tewerkgesteld waren in de 'Clouterie des Flandres' (Puntfabriek) van Gentbrugge of elders in onze agglomeratie, er ziek geworden zijn en gestorven zo ver van hun geboorteland. Al deze graven zijn op sobere maar uniforme wijze voorzien van een houten kruis, in het zwart geverfd, met vermelding van de naam van de soldaat, nationaliteit, de militaire eenheid waarvan hij deel uitmaakte en beplant met levende planten (vert.).

En op 29 juni 1918 noteert Baertsoen (vert.): *Sedert verschillende weken werkt men, onder de grote viaduct die onder het Sint-Pietersstation loopt, aan grote gebouwen, die gemetst worden door Belgische werklieden onder Duitse leiding. Men weet niet waarvoor deze zullen dienen: de enen zijn van mening dat het weer om hospitalen gaat, waarvan er al zoveel in Gent zijn; anderen zeggen dat het om barakken gaat voor krijgsgevangenen.*

Britse krijgsgevangenen

In totaal werden 84 Britten begraven op de Westerbegraafplaats tijdens de Eerste Wereldoorlog. Van hen weten we dat ze alleen op doortocht waren in Gent om naar kampen in Duitsland overgebracht te worden. Ze overleden hier aan hun verwondingen of door ziekte. Marc Baertsoen hierover (vert.): *Op 19 juli 1917 kwamen in Gent 450 Britse krijgsgevangenen aan die gevangen genomen werden tijdens recente gevechten aan het IJzerfront. Ze werden, streng door Duitse soldaten en gendarmes bewaakt, overgebracht van het Sint-Pietersstation naar een badhuis dat de Duitsers ingericht hadden in een fabriek van fotografische platen in de Sint-Pieters-Aalststraat.*

Italiaanse krijgsgevangenen

Op de vroegere Kulderschool aan de Martelaarslaan werd in 1993 door 'Souvenir Italien' een gedenkplaat aangebracht ter ere van de Italiaanse soldaten die daar in 1918 omkwamen. (afb.4). Het centrale laagrelief bestaat uit een soldatenbuste. Op het brons en op de blauwe hardsteen prijkt de signatuur Le Roy, Hipp. 1922. Volgens Geo Antheunis zou daaruit, onder enig voorbehoud, kunnen besloten worden dat deze plek een detentiecentrum was voor deze krijgsgevangenen die daar (in een ziekenboeg?) overleden als gevolg van verwondingen of Spaanse griep. Die epidemie woedde eind oktober 1918 in Gent en eiste wereldwijd 20 tot 100 miljoen levens, een aantal dat het totale dodental van de Eerste Wereldoorlog ruim overtrof. De Italianen werden waarschijnlijk gevangen genomen tijdens de strijd om Zuid-Tirol tussen de troepen van Italië en Oostenrijk-Hongarije (Slag om Caporetto, Slovenië). Foto's bewijzen dat ook de Italiaanse krijgsgevangenen elders door de Duitse bezetter tewerkgesteld werden, maar of dat ook in het Gentse gebeurde, is niet ge-

weten. Zo moesten de Italianen in het bezette West-Vlaanderen, net als de Russen, zware arbeid verrichten aan de spoorlijn Gent-Tielt-Diksmuide bijvoorbeeld. Of zij werden verplicht Duitse doden die te dicht bij het front waren begraven, naar elders over te brengen.

Afb. 4. Gedenkplaat voor de overleden Italiaanse krijgsgevangenen aan de Martelaarslaan te Gent (foto G. Antheunis).

Russische krijgsgevangenen

Eigenaardig is wel dat Virginie Loveling al op 25 januari 1915 de aanwezigheid van een Russisch graf noteert, terwijl de nog bestaande dateren uit de periode 1917-18: *Het soldaten kerkhof, het ligt op het uiteinde der begraafplaatsen, in een nieuw, aan 't oud kerkhof toegevoegd gedeelte. En ik lees op de kruiskens namen, datums en cijfers: 'Soldat de la marine française' en 'Russische vrijwilliger' achter een onmogelijk te onthouden naam. Op twee kruiskens naast elkander: 'Engelsche soldaat??' wat verder: 'Soldat 2me des Grenadiers 506'.* De datum laat vermoeden dat de 'Russische vrijwilliger' geen krijgsgevangene van het Oostfront was, maar iemand die samen met de Geallieerden aan het Westfront vocht.

Afb. 5. 1918 7 08 Ducuing Marie (156 RI - Regiment d'Infanterie - Plein ERE-F, rij 7 graf 2, eigen foto).

Fransen krijgsgevangenen

Naast de hierboven vermelde werden er Fransen begraven op de Westerbegraafplaats die uit een Gents krijgsgevangenkamp kwamen en werden gedood bij een geallieerde luchtaanval op de Dokken op 7 augustus 1918: Ducuing Marie (Franse krijgsgevangene, geboren 8.9.1890, Regiment d'Infanterie 156 (afb. 5) en Grand Jean (Frans krijgsgevangene, geboren 26.02.1881, Regiment d'Infanterie 414.

II. Interbellum

Na de Eerste Wereldoorlog waren er in Vlaanderen talloze Duitse begraafplaatsen en individuele graven waartussen ook nog andere nationaliteiten begraven lagen. En op Britse, Franse en Belgische begraafplaatsen lagen evengoed Duitsers begraven. Geen wonder dat dit probleem deel uitmaakte van de vredesbesprekingen in Versailles en tenslotte geregeld werd in de art.225 en 226 van het in 1919 ondertekende verdrag:

Artikel 225, De geallieerde en verbonden regeringen en de Duitse regering

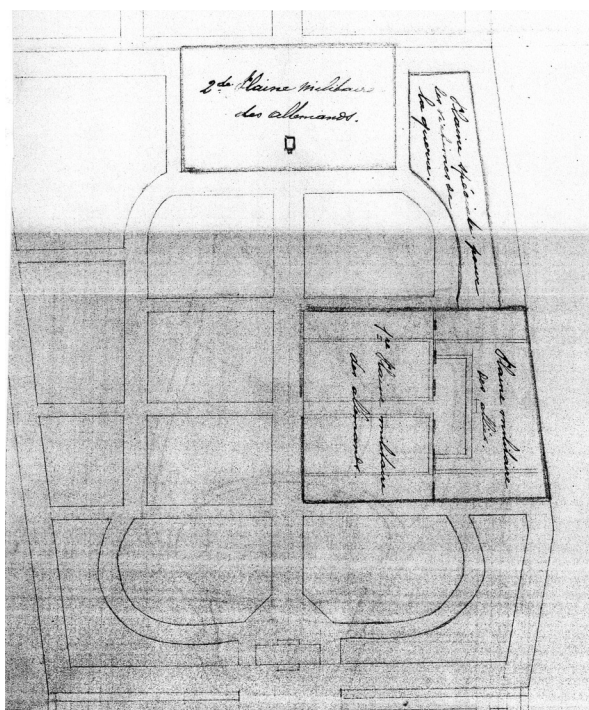
zullen de graven van de soldaten en matrozen begraven op hun grondgebied in ere houden en onderhouden. Zij verbinden er zich toe om elke Commissie benoemd door een of andere geallieerde of verbonden regering gelast met het oog op de identificatie, registratie, de zorg voor of oprichten van geschikte gedenktekens over de genoemde graven te erkennen en aan deze Commissie de uitvoering van haar taken te vergemakkelijken. Verder zijn ze het erover eens om elkaar wederzijds, onder voorbehoud van de bepalingen van hun nationale wetgeving en de noden van de volksgezondheid, alle faciliteiten te verlenen om te voldoen aan verzoeken tot overbrenging van de lichamen van hun soldaten en matrozen naar hun eigen land.

Artikel 226. De graven van krijgsgevangenen en geïnterneerde burgers, die onderdaan zijn van de verschillende oorlogvoerende staten, gestorven in gevangenschap, moeten naar behoren worden onderhouden in overeenkomst met de bepalingen voorzien in artikel 225 van het huidige Verdrag. De geallieerde en verbonden regeringen enerzijds en de Duitse regering anderzijds verbinden er zich bovendien toe om elkaar wederzijds te bezorgen: 1. de volledige lijst van alle gestorvenen, samen met alle informatie die nuttig is voor identificatie; 2. alle informatie met betrekking tot het aantal en de lokalisatie van de graven van al degenen die zijn begraven zonder identificatie.

Op de Westerbegraafplaats zou de uitvoering van deze bepaling nog enkele jaren aanslepen. Regeling met het inwendig verscheurde Duitsland bleef uit en talrijke problemen van praktische aard dienden opgelost, zoals het recht voor de Duitsers om bloemen op de graven te mogen leggen, het bezoekrecht van Duitse familieleden, de tijdsduur dat deze graven moesten in stand gehouden worden en wie voor het onderhoud zou instaan.

Aan Duitse zijde was het *Central-Nachweise-Amt* de enige officiële instantie die zich na 1918 bezighield met het onderhoud en de organisatie van Duitse begraafplaatsen. Na het in werking treden van het verdrag van Versailles werd deze taak overgenomen door de overheden van de landen waar de begraafplaatsen zich bevonden. In 1919 stichtte een oud-strijder, Dr. Siegmund Emmo Eulen, die zich tijdens de oorlog al bezighield met de Duitse begraafplaatsen, een vereniging van vrijwilligers die instonden voor het onderhoud van de verschillende begraafplaatsen buiten Duitsland. Deze vereniging kreeg de steun van verschillende politici, auteurs en kunstenaars en op 26 november 1919 hield ze haar eerste vergadering onder de naam *Deutsche Kriegsgräberfürsorge* (DK). Op 13 december 1919 werd ze omgedoopt tot de *Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge* (VDK). De taken van deze vereniging zijn te vergelijken met die van de *Commonwealth War Graves Commission*. Alleen werkt ze met vrijwilligers om de kosten te drukken.

Pas rond 24 juni 1922 vatte de Gentse Gemeenteraad het plan op afzonderlijke perken per nationaliteit aan te leggen. Van deze herschikking werd een plan opgemaakt door majoor Michelet (Dienst Militaire Begraafplaatsen) en inspecteur Maes (afb. 6). Hiervoor moesten 172 Belgen, 84 Britten, 24 Italianen en 12 Russen (in totaal 322) die tussen de Duitsers begraven lagen, ontgraven worden en herbegraven op de nieuwe perken. Hun plaatsen zouden ingenomen worden door ontgraven Duitsers, die herbegraven werden op de vrijgekomen plaatsen. Bovendien moest er plaats voorzien worden voor nog eens 69 en 25 Belgische soldaten die op andere begraafplaatsen lagen of waarvan de familie om overbrenging naar de Westerbegraafplaats had verzocht. En hiervoor waren op de twee velden slechts 9 plaatsen vrij.

Afb. 6. Schets uit de interbellumperiode (Archief Westerbegraafplaats, mg 915).

Ontgraven en herbegraven van de Duitse gevallen kon slechts mits een akkoord van de Duitse autoriteiten. Ook wenste men aan de familieleden de gelegenheid te geven om gevallen familieleden over te brengen naar Duits-

land. Duitsland vaardigde op 11 augustus 1922 een wet op de Duitse begraafplaatsen uit, die in België omgezet werd in een wetsontwerp op 23 februari 1923 waarbij de Duitse begraafplaatsen werden ingericht op kosten van de gemeenten waarop ze zich bevonden. Dit liet toe een aantal Duitsers naar Duitsland te repatriëren zoals blijkt uit de vermelding in de registers van de Westerbegraafplaats: *vertrokken naar Duitsland* (sic). Na de inrichting der pleinen volgens nationaliteit werd een onderzoek ter plaatse verricht door dhr. Maes en luitenant Hardenne. Daarbij werd vastgesteld dat de overbrenging van 62 Duitse graven, die zich achter het nieuwe plein voorzien voor de Belgische graven bevonden, naar de plek rond het Zeppelin-monument geen vergroting van de totale oppervlakte van de gezamenlijke militaire begraafplaatsen meebracht (afb. 7).

Foto's uit het Interbellum en een Duitse beschrijving uit 1938 bevestigden het bestaan van deze twee Duitse ereperken: één rond het Zeppelin-monument en één nabij de andere militaire perken.

In 1925 bereikten de Belgische en de Duitse overheid een overeenkomst die inhield dat er een officieel orgaan *Nos Tombes* kwam voor de Duitse begraafplaatsen in België. Dit werkte samen met de Belgische overheid, de Franse *Service de Pensions en de Commonwealth War Graves Commission*. En dit voor een periode van 30 jaar. De bureaus van deze Duitse organisatie waren gevestigd in Gent en in Ieper en werkten samen met de *Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge*.

Bij art.1 van het politiereglement goedgekeurd door de koning op 4 juni 1923 (MB 20/06/1923) werd het ereveld voor de Britse gevallen aan Groot-Brittannië geschonken. Hierop werden 84 in krijgsgevangenschap overleden Britten overgebracht, samen met twee uit Jabbeke. Onderhoud van de graven en het plein gebeurt door personeel aangesteld door het *Commonwealth War Graves Commission* (WGC), waarvoor de Stad betaalt.

Op eigen initiatief had Fabian Ware (1869-1949), tijdens de Eerste Wereldoorlog actief als Rode Kruis vrijwilliger, notities genomen van de identiteit en de begraafplaats van gesneuvelde soldaten. Hij verzamelde hun persoonlijke bezittingen en stuurde die met een schrijven met aanduidingen over de doodsomstandigheden en inlichtingen over de plaats van begraving naar de families. Dit gaf aanleiding tot de oprichting van de *Graves Registration Commission*, die op 21 mei 1917 omgevormd werd tot het *Imperial War Graves Commission*, met Ware aan het hoofd.

De grafstenen, headstones, hebben alle dezelfde afmetingen. De familie had

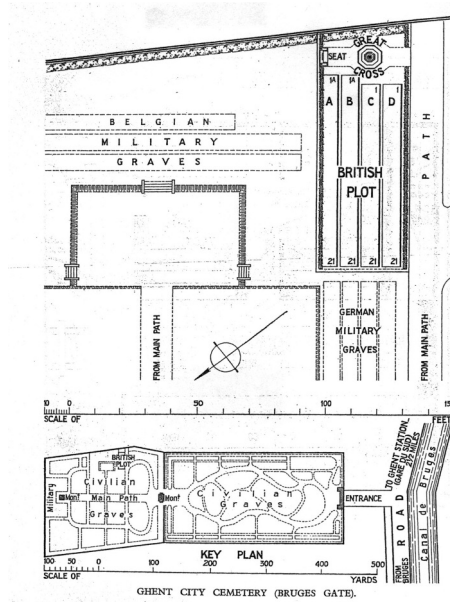
Afb. 7. Gent LZ37 Monument 1941 (Harry Redner en M.Richter, verzameling A. Hernalsteen).

het recht onderaan op de grafzerk een epitaaf aan te brengen tot maximum 18 woorden tegen betaling van 1 penny per woord. De afgeboorde zomen vóór en achter de zerken worden *Front* en *Back Borders* genoemd. Tevens bevindt er zich een *Cross of Remembrance* en een *Register Book* met een plattegrond van de begraafplaats en details over de bekende gevallen. In een *Visitor's Book* kunnen bezoekers boodschappen schrijven.

Op het Belgisch ereplein rusten de gesneuvelden en krijgsgevangenen onder uniforme grafstèles naar een ontwerp van de Brusselse architect *Fernand Symons*. De grafzerken bestaan uit een zware arduinen steen, gebogen bovenaan met twee omkrullingen aan de uiteinden en daarop een bronzen plaat met naam en voornaam van de gesneuvelde, met rang en graad en datum van overlijden. Bovenaan een versiering met de Belgische driekleur, schuin of recht-opstaand. De nabestaanden mochten kiezen tussen een leeuw of een kruisje als embleem. De kruisjes op de stèles zijn geen verwijzing naar het religieuze, ze symboliseren het lijden en het martelaarschap. In veel gevallen daarbij de vermelding 'Stierf voor België', of 'Gestorven voor België' en 'Mort pour la Belgique'.

III. Tweede Wereldoorlog

Over de plaatsen waar de tijdens de Tweede Wereldoorlog overleden Duitsers begraven werden, was niets te vinden, op één foto van een Duitse Erewacht tussen Duitse graven en één bij het Zeppelin-monument na (zie afb. 7). Het werd dus gissen! Uit wat voorafgaat weten we dat na de Eerste Wereldoorlog er op de Westerbegraafplaats twee Duitse begraafplekken overbleven: een eerste palend aan het Britse, en een tweede met 62 Duitsers uit het vroegere Ehrenfeld herbegraven in het perk rond het Zeppelin-monument (afb. 8).

Afb. 8. Brits en Duits Kerkhof (A. Hernalsteen).

Voortgaande op de getuigenis van Gilbert Verheggen kon, met de medewerking van Rudy D’Hooghe, adjunct van de Directie - Begraafplaatsen Stad Gent, de situering ervan met quasi zekerheid bepaald worden. Immers volgens brigadier Armand Verhamme, die de Westerbegraafplaats al kende als kleine jongen, werd de zanderige grond van de pleinen 4 en 12 vervangen door zwaardere aarde. Dit was ook het geval op de plek waar de vroegere Duitse begraafplaats uit de Eerste Wereldoorlog lag. Dit vervangen was volgens hem iets dat de Duitsers deden omdat het gemakkelijker was graven te delven in zwaardere aarde. Enkel plein 4 en 12 blijkt deze zwaardere aarde te bevatten.

Wat aannemelijk is gezien deze pleinen in de onmiddellijke omgeving van het Zeppelin-monument liggen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd de *Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge*, die instond voor het onderhoud der Duitse kerkhoven, ontmandeld en werden haar taken overgenomen door het Rode Kruis en de 'Onze Graven' organisatie. Wel valt op te merken dat de kruisen op de Duitse graven uit de Eerste Wereldoorlog in die periode vervangen werden door deze gangbaar tijdens de Tweede. Mogelijks werden bij de werken ook Russische krijgsgevangenen ingezet zoals bij de opruiming na bombardementen. Reden om dit te vermoeden is het graf van *Teschowsky Aresenki* op de Westerbegraafplaats, overleden op 20 september 1943 en afkomstig uit Stalag (Stammlager) 357 Fallingbommel/Hannover. Hoe kan men anders dit overlijden in Gent uitleggen? Bij de aanleg werden een aantal lokale oudere 'vrijwilligers' ingeschakeld.

Afb. 9. Rest van een Duits Kruis gevonden bij rioleringswerken (archief Westerbegraafplaats).

Deze laatste verkozen ongetwijfeld hier te worden tewerkgesteld boven een leven als opgeëiste in een Z.A.B. (Ziviel Arbeiter Bataljon). Daarover waren heel wat minder fraaie verhalen doorgesijpeld bij de burgerbevolking. Ook was dit werk veel beter dan de armoede door werkloosheid als de lichaamskracht verzwakte: de werktijden vielen op een deftig uur en de werklieden kregen er een schappelijke vergoeding voor.

IV. Na de Tweede Wereldoorlog

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog beslisten de Britten hun militaire gravenzorg uit te breiden tot de gesneuvelden van deze oorlog. In 1960 werd de Engelse organisatie omgevormd tot de *Commonwealth War Graves Commission*: een intergouvernementele organisatie die verantwoordelijk is voor de aanduiding en het onderhoud van de graven en de militaire begraafplaatsen van de Gemenebeststrijdkrachten die tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog sneuvelden. Verder is de commissie verantwoordelijk voor het

oprichten en onderhouden van alle monumenten voor de gesneuvelden, ook voor hen die geen gekend graf hebben. Ten slotte houdt de commissie de registers bij van bijna 2 miljoen slachtoffers uit het Gemenebest in 140 landen.. De organisatie heeft zijn basis in Maidenhead in het Verenigd Koninkrijk, maar heeft ook een kantoor in het Belgische Ieper. Ook voor graven van soldaten uit het Gemenebest op andere begraafplaatsen is de organisatie verantwoordelijk. Er zijn zo 73.000 begraafplaatsen wereldwijd, waarvan meer dan 12.000 in het Verenigd Koninkrijk. De organisatie heeft zes leden, namelijk Australië, Canada, India, Nieuw-Zeeland, Zuid-Afrika en het Verenigd Koninkrijk. Newfoundland was één van de stichtende leden, maar had vanaf 1949 geen aparte status meer, toen het een deel werd van Canada.

Na de Tweede Wereldoorlog waren er volgens een lijst opgemaakt op 9 oktober 1946, op de Westerbegraafplaats volgende aantallen oorlogsgraven. Uit de oorlog 1914-1918: 86 Engelsen waaronder 8 Canadezen, 28 Fransen, 25 Italianen, 12 Russen en 1431 Duitsers. Uit de oorlog 1940-1945: 66 Engelsen (ereveld 40-45), 19 Fransen, 9 Polen, 2 Russen, 1 Nederlander, 1 Spanjaard, 517 Duitsers en 41 van onbekende nationaliteit.

Afb. 10. Russische graven na restauratie (eigen foto).

In 1945 kwam men tot een nieuw akkoord met Duitsland en in 1954 besliste de Duitse organisatie voor oorlogsgraven V.D.K. alle gesneuvelde Duitsers uit de Eerste Wereldoorlog over te brengen naar drie verzamelbegraafplaatsen: Menen, Vladslo en Langemark. Geïdentificeerde stoffelijke overschotten uit de Eerste Wereldoorlog (1.383) werden naar de Duitse begraafplaats van Vladslo overgebracht en 15 ongeïdentificeerde naar dit van Langemark (volgens An Hernalsteen in totaal 1294). De 525 Duitsers uit de Tweede Wereldoorlog verhuisden naar Lommel. In de periode tussen 1955 en 1957 werden zij ontgraven door Duitse soldaten in aanwezigheid van vertegenwoordigers van het Duitse Consulaat. De lijken waren in een sterk legerdeken dat ze op hun rugzak droegen, gewikkeld waardoor het lijkvocht in de grond getrokken was en de lijken gemummificeerd waren. Daar ze begraven waren met alles erop en eraan werden alle persoonlijke voorwerpen in een omslag gestoken en bij de nieuwe kist gevoegd of overhandigd aan de familie.(6)

Het College van Burgemeester en Schepenen nam op 15 maart 1948 een beslissing tot het inrichten van een ereplein A en B voor oud-strijders en op 16 juli 1948 tot het toekennen van een eeuwigdurende concessie aan de 'heldengraven' van de oorlogsdoden van de Eerste en de Tweede Wereldoorlog.

V. Huidige situatie

Vandaag ligt geen enkele Duitser nog op de Westerbegraafplaats begraven, met uitzondering van twee bemanningsleden van de LZ 37, Kurt Ackermann en Otto Van Der Haegen, vóór het Zeppelinmonument. Zij lagen immers niet in een oorlogsgraf, maar in een privaatgraf volgens een concessie verleend aan de familie Ackermann in 1916. Alle andere sporen van de Duitse militaire begravingen zijn verdwenen.

Naast de Belgische graven vinden we thans enkel nog de graven van Fransen (28) en Italianen (25) uit de Eerste Wereldoorlog, deze van de Commonwealth uit beide Wereldoorlogen (194, 195 of 197), de Russische uit de Eerste (12) en uit de Tweede Wereldoorlog (1), en één Nederlander uit de Tweede Wereldoorlog. Onlangs werd in de rioleringen van de Westerbegraafplaats een deel van een Duits kruis met vermelding *UFFZ Emil Müller Komp RIR 239 Auss Strassburg* gevonden. († 1916?) (afb. 9).

Voor de Russische graven stond een Gentenaar in. Die kreeg hiervoor een vergoeding van de Stad. In 2013 werden de graven gerestaureerd door het Consulaat - Generaal van de Russische Federatie in Antwerpen. Op 4 mei 2013 vond hier rond een speciale herdenking plaats (afb. 10).

Dankbetuiging

Dank aan Geo Antheunis, An Hernalsteen, Rob Troubleyn (Documentatiecentrum Koninklijk Legermuseum, KML), het DSMG, Gilbert Verheggen, Rudy D'Hooghe en zijn collega's op de begraafplaats voor hun hulp en geduld.

Noten

- 1 Archief Westerbegraafplaats, Gent.
- 2 Plan bezorgd door Rob Troubleyn, Documentatiecentrum KLM Brussel
- 3 Loveling, V. *In oorlogsnoed. Virginie Lovelings dagboek 1914 – 1918* uitgegeven door L. Stynen en S. Van Peteghem (1999), KANTL Gent, pp 752 passim.
- 4 Bode, M. (1985), *Gentbrugge 1830-1940: evolutie van plattelandsgemeente naar semi-industriële voorstad of de geschiedenis van een gemeente in de kering*, RUG. onuitgegeven licentiaatsverhandeling,
- 5 Baertsoen, M. (1929), *Notes d'un Gantois sur la guerre de 1914-1918*. Société anonyme de la Presse Libérale Gantoise, p. 266, 290 en 333.
- 6 Medegedeeld door W. Ferket, Stad Gent.